TÜRK KÜLTÜRÜNÜ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

# TÜRK KÜLTÜRÜ

SAYI 45 YIL IV TEMMUZ 1966

# HAMDULLAH SUPHİ TANRIÖVER VE İSTİKLÂL MARŞIMIZ

Dr. Fethi Tevetoğlu

Temel fikir ve prensibi «milliyetçilik» olan Millî Mücadele'mizin başarı ile sonuçlanmasında, Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi içindeki milliyetçi temsilcilerin büyük hizmet ve rolleri mevcuttur.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş ve oluşunda şerefli hizmet payı bulunan Türk milliyetçilerinden biri de Hemdullah Suphi Bey'dir. Tanrıöver'in yıllarca Türkocaklarında ve yurdun dört bir bucağında verdiği çok tesirli uyarıcı konferansları ve basında yer alan yazıları incelenirse, onun hizmetleri hakkında tam bir fikir ve bilgi edinmek mümkündür. Fakat yalnız T.B.M.M. Tutanak Dergileri'nin taranması dahi, bu milliyetçi ve inkılâpçı insanın parlâmentomuzda yaptığı çalışmalarla Türk Millî Mücadelesi'ndeki yerini meydana koyar.

Bu yazımızda, Hamdullah Suphi Tanrıöver'in, İstiklâl Marşı'mızın yazdırılması ve kabulü yolundaki mühim ve tarihî hizmetlerini, tutanaklardaki kayıdlarla belirtmek istiyoruz.

1 Mart 1337 (1921) salı günü, T.B.M.M. toplantısına Mustafa Kemal Paşa başkanlık etmektedir. Kâtipliklerde Yozgat mebusu Feyyaz Âli ve Kütahya mebusu Cevdet Bey'ler bulunuyorlar. Birinci oturumda Meclis Reisi Mustafa Kemal Paşa, İkinci İçtima senesi açış nutkunu verir. İkinci oturumda kâtiplik makamında Cevdet Beyin yerine Kütahya mebusu Ragıp Bey çıkmıştır. «Karesi mebusu Hasan Basri (Çantay) Beyin, İstiklâl Marşı güftesinin Hamdullah Suphi Bey tarafından Meclis kürsüsünden okunmasına dâir takriri» üzerine görüşmeler şu şekilde başlar :

REİS Pş. — Efendim; iki takrir vardır, arkadaşlardan Basri Beyin Hamdullah Suphi Beyefendinin İstiklâl Marşı'nın kürsüden okunmasına dâir teklifleri var.

MUHİDDİN BAHA B. (Bursa) — Hangi İstiklâl Marşı, Basri Bey söylerler mi?

BESİM ATALAY B. (Kütahya) — Daha kabul edilmedi efendim, bir encümen teşekkül edecekti.

HASAN BASRİ B. (Karesi) — Maarif Vekâletince yedi tanesi intihap edilmiş, bunlardan herhangi birisi okunsun.

REİS PAŞA — Maarif Vekâletince intihab edilmiş olanlardan birisinin kıraatı tensib ediliyor.

MUHUDDİN BAHA B. (Bursa) — Hamdullah Suphi B., Basri B. hangisini isterlerse okusunlar.

REİS PAŞA — Efendim, Basri Beyin teklifini kabul buyuranlar lûtfen ellerini kaldırsın... Kabul olunmuştur efendim. Hamdullah Suphi Beyefendi buyurun. (Şimdi gelir sesleri).

HAMDULLAH SUBHİ B. (Antalya) — Arkadaşlar, hatırlarsanız Maarif Vekâleti son mücadelemizin ruhunu terennüm edecek bir marş için şairlerimize müracaat etmiştir. Birçok şiirler geldi. Arada yedi tanesi en fazla evsafı haiz olarak görülmüş ve ayrılmıştır.

SALİH Ef. (Erzurum) — İsimleri nedir?

HAMDULLAH SUBHİ B. (Antalya) — Ayrıca arzedilecektir. Yalnız vekâlet yapmış olduğu tetkikatta fevkalâde kuvvetli bir şiir aramak lüzumunu hissettiği için ben şahsen Mehmed Âkif Beyefendiye müracaat ettim ve kendilerinin de bir şiir yazmalarını rica ettim. Kendileri çok asil bir endişe ile tereddüt gösterdiler. Bilirsiniz ki bu şiirler için bir ikramiye vadedilmiştir. Halbuki bunu kendi isimlerine takrib etmek arzusunda bulunmadıklarını ve bundan çekindiklerini izhar ettiler. Ben şahsen müracaat ettim. Lâzımgelen tedbiri alırız ve icabeden ilânı yaparız dedim. Bu şartla büyük dinî şairimiz bize fevkalâde nefis bir şiir gönderdiler. Diğer altı şiirle beraber nazarı tedkikinize arzedeceğiz.

İntihab size âittir. Arkadaşlar reyimi ihsas ediyorum. Beğenmek, takdir etmek hususunda haizi hürriyetim. İntihabımı yapmışım, fakat sizin intihabınız benim intihabımı naksedebilir. Arkadaşlar bu size âittir efendim.

İstiklâl Marşı

1

Korkma sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
(Şiddetli alkışlar)
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

2

Çatma; kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl,
Kahraman ırkıma bir gül! ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl...
Hakkıdır, hakka tapan, milletimin istiklâl.
(Alkışlar)

3

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım,
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim; bendimi çiğner aşarım;
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

4

Garbın âfakını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! nasıl böyle bir imanı boğar,
«Medeniyet!» dediğin tek dişi kalmış canavar?

5

Arkadaş! yurduma alçakları uğratma, sakın.
Siper et gövdeni, dursun bu hayasızca akın.
Doğacaktır sana vadettiği günler hakkın..
Kim bilir belki yarın.. belki yarından da yakın.

(Alkışlar)

6

Bastığın yerleri «toprak!» diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehid oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da, bu cennet vatanı.

(Alkışlar)

7

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?

(Alkışlar)

Şüheda, fışkıracak, toprağı sıksan şüheda!
Canı, cananı, bütün varımı alsın da hüda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

(İnşallah sadaları)

8

Ruhumun senden, ilâhi şudur ancak emeli,
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar - ki şahadetleri dinin temeli,
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

9

O zaman vecdile secde eder - varsa - taşım,
Her cerihamdan, ilâhi boşanıb kanlı yaşım,
Fışkırır ruhu mücerret gibi yerden nâşım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

(Alkışlar)

10

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl:
Hakkıdır, hür yaşamış, bayrağımın hürriyet;
Hakkıdır; hakka tapan, milletimin istiklâl.

(Sürekli alkışlar)

*
**

(T.B.M.M. Zabıt Ceridesi)'nin 9. Cildinden -ss. 12/15- aynen aktardığımız şu satırlardan öğreniyoruz ki, içlerinde T.B.M.M. âzası mebusların da bulunduğu 7 başka şairin, İstiklâl Marşı için gönderdikleri şiirleri beğenmemiş Hamdullah Suphi Tanrıöver'in, bugünkü İstiklâl Marşımızın kabulündeki rolü çok mühim olmuştur. 12 Mart 1337 (1921) Cumartesi günü Doktor Adnan (Adıvar) başkanlığında ve Ziya Hurşit Bey'in kâtiplik makamında bulunduğu celsede yapılan görüşmeler son derece dikkate şayandır. (Bk. T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, cild: 9, ss. 85/90). İstiklâl Marşımızın tarihini yazacaklar, bu tarihî celsedeki konuşma ve görüşmeleri dikkatle incelemeğe mecburdurlar.

MARİF VEKİLİ HAMDULLAH SUPHİ B. — Arkadaşlar; Refik Şevket Beyin sözünü tekrar ediyorum. Bu şiirler mevzuubahis olduğu vakit lüzumsuz yere, hattâ arzumuz hilâfında şiirler yazmış olan arkadaşlarımız için böyle bir söz buradan çıkmamalıdır. Bâhusus ki, arkadaşlar ısmarlama sözü ve halkın tercümanı olmaz sözü yanlıştır. Çünkü halkın mümessilleri olan sizlerin huzurunda okunan şiirin Heyeti Âliyeniz üzerindeki âzami tesirine bendeniz de şahit oldum. Eğer halk üzerine olan tesirini anlamak için kendi kalbizimden başka miyarınız varsa o başkadır. Eğer halkın teessürünü kendimiz anlayacak olursak halkın kalbini de anlamış oluruz. Şimdi arkadaşlar bendeniz diyeceğim ki: Yeni bir encümeni edebiye havale edersek bir fayda mütasavver olabilir. Eğer encümen kararını verip bitirecek ise. Fakat zannediyorum meclisinizin verdiği karar ve ısrar ettiği nokta, kendisinin bu işi halletmesidir. O halde encümenden çıkıp yine Heyetinize gelecektir. Yine bu vaziyet hasıl olacaktır. O halde burada yedi tane şiir vardır, Riyaset bunları ayrı ayrı reye vaz'etsin, hangisi tarafınızdan mazhar-ı takdir olursa onu kabul edersiniz. (Doğru sesleri).

REİS — Efendim müzakerenin kifayetine dair takrirler vardır. Müzakerenin kifayetini reye koyacağım. Müzakereyi kâfi görenler lütfen el kaldırsın... Kabul edildi.

Daha sonra Kırşehir Mebusu Yahya Galip, Muş Mebusu Abdulgani, Saruhan Mebusu Avni Beylerin bu konu ile ilgili takrirleri okundu. Bu sırada Karesi Mebusu rahmetli Hasan Basri (Çamtay) Beyin oturduğu yerden seslendiği duyulur:

HASAN BASRİ B. (Karesi) — Reis Bey! Bizim bir takririmiz vardır. Suat Beyin de bir takriri var.

REİS — Meclisi Âli reyini ne suretle izhar ederse ondan sonra anlaşılacaktır.

Riyaseti Celileye

Müzakerenin kifayetini ve Mehmed Âkif Beyin İstiklâl Marşının kabulünü teklif ederim.

12 Mart 1337
Kastamonu Mebusu
Dr. Suat

Riyasete

İstiklâl Marşının şubelerce teşkil edilecek bir encümen-i mahsus tarafından tetkik ve tastik olunmasını teklif ederim.

12 Mart 1337
Bolu Mebusu
Tunalı Hilmi

REİS — Bu takriri kabul edenler lûtfen ellerini kaldırsın. Reddolundu.

Riyaseti Celileye

Bütün Meclisin ve halkın takdiratını celbeden Mehmed Âkif Beyefendinin şiirinin tercihan kabulünü teklif ederim.

12 Mart 1337
Karesi Mebusu
H. Basri

Ankara Mebusu Şemseddin, Bursa Mebusu Operatör Emin, Bitlis Mebusu Yusuf Ziya, Isparta Mebusu İbrahim ve Kırşehir Mebusu Yahya Galip Beylerin takrirleri de hep Mehmed Âkif'in şiirini istiyorlardı.

Reis Hasan Basri Beyin takririni reye koymuş ve takrir kabul edilmişti. Fakat oylamada gürültülü bir iki çatlak ses işitilmişti. Refik Şevket B. oturduğu yerden bağırdı:

REFİK ŞEVKET B. (Saruhan) — Reis Bey! Mehmed Âkif Beyin şiirinin aleyhinde bulunanlar da ellerini kaldırsın ki ona göre muhaliflerin miktarı anlaşılsın. (Muvafıktır, anlaşılsın sadaları).

REİS — Bu takriri kabul edenler, yâni Mehmed Âkif Beyefendi tarafından yazılan marşın İstiklâl Marşı olmak üzere tanınmasını kabul edenler lûtfen el kaldırsın. Ekseriyeti azime ile kabul edildi.

MÜFİT Ef. (Kırşehir) — Reis Bey yalnız birşey arzedeceğim. Hamdullah Suphi Beyin bu marşı bu kürsüden bir daha okumasını rica ediyorum.

REFİK B. (Konya) — Milletin ruhuna tercüman olan işbu İstiklâl Marşı'nın ayakta okunmasını teklif ediyorum.

REİS — Müsaade buyurunuz efendim. Heyeti muhtereme bu marşı kabul ettiğinden tabi resmî bir İstiklâl Marşı olarak tanınmıştır. Binaenaleyh ayakta dinlememiz icabeder. Buyurunuz efendiler.

(Hamdullah Suphi Bey İstiklâl Marşını kürsüde okudu, âzâyı kiram kaien sürekli alkışlar arasında dinlediler).

***

İşte millî kurtuluş ve kuruluş mücadelemizin İstiklâl Marşımızla ilgili bir tarihi tablosu ve Türk milliyetçisi Hamdullah Suphi Tanrıöver'in Maarif Vekili olarak gördüğü hizmet. Bize millî mücadelemizi kazandıran, milliyetimizi duyuran bu aziz insanların ve bu arada Hamdullah Suphi Tanrıöver'in aziz hâtıraları, İstiklâl Marşımızın her okunuşunda, bayrağımızın her dalgalanışında ebediyen anılacak ve yaşayacaktır.

---